

פרשת ויקהל, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריאל

קדושה ואקסטזה, לא הולכים יחד

(לה) ולא יכל מִשֶׁה לָבוֹא אֶל אֱהָל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנַן וְכָבוֹד ה' מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן :

המחזה שבו עומד משה מבחוח מעורר תהיה ומעט 'אי נחת'. הוא ניצח על המלאכה ביד רמה במשך תקופה ארוכה וכל זאת לאחר חטא העגל, ועתה הוא מנוע מלהיכנס אל תוך הענן, פעולה שכבר עשה כמה פעמים. האם מניעה זו היא תוצאה של חטא העגל? האם לפנינו צורת התנהלות חדשה לאחר שכונ כבוד ד' במשכן? בסופו של דבר יקרא ד' אל משה ויזמינו להיכנס פנימה. הפסיקתא (זוטרתא, ויקרא ב, א), אף יזהה את הקריאה בפרשת ויקרא, כאל תגובה לעמידת משה מבחוח: "... מיכן לא יכנס אדם לבית חבירו אא"כ יאמר לו הכנס. קל וחומר ממשה (שמות מ) "ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד" וגו' וכתוב "ויקרא אל משה".

הביטוי "ולא יכול" מכוון לכך שאולי הוא רצה מאוד בכך, אולם זה נמנע ממנו. רוצה, אך לא יכול! ענן זה מוכר למשה היטב גם ממעמד הר סיני וגם ממעמד קבלת לוחות הברית: (טז) וַיִּשְׁכַּן כְּבוֹד ה' עַל הַר סִינַי וַיְכַסְּהוּ הָעֲנַן שְׁשֵׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנַן. כאן, התורה אינה מזכירה צווי המונע אותו מלהיכנס, המניעה היא "כי שכן עליו הענן וכבוד ד' מלא את המשכן". חז"ל מרחיבים את התמונה.

בבבלי (יומא ד, ב): "רבי זריקא רמי קראי קמיה דרבי אלעזר, ואמרי לה: אמר רבי זריקא רבי אלעזר רמי: כתיב (שמות מ) "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", וכתוב (שמות כד) "ויבא משה בתוך הענן"! מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן". יש דרגה של קודש המחייבת אחיזה של הקב"ה ורק היא מאפשרת את הכניסה פנימה.

במדבר (במדבר רבה פרשה יד ד"ה יט): "... אי אפשר לומר וכבא משה שהרי כבר נאמר "לא יכול משה", אי אפשר לומר "לא יכול משה" שכבר נאמר "ובבא משה" וגו', הכריע "כי שכן עליו הענן", אמור מעתה כל זמן שהיה הענן שם לא היה נכנס משה לשם, נסתלק הענן היה נכנס ומדבר עמו". המפגש של משה עם כבוד ד' אפשרי לפי מדרש זה, רק בהעלות הענן. עתה מדובר על שכונה השוכנת בדרך קבע. המפגש עם 'הסופי' אפשרי רק בדרך של טישטוש וצימצום, הבאים לידי ביטוי בהעלות הענן, "כי לא יראני האדם וחי".

הזוהר לפרשתנו (זוהר כרך ב) מרכז את התמונה: "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", מאי טעמא, בגין דהות איהי מתתקנא כהאי אתתא דאתתקנת ואתקשטת לגבי בעלה ובההיא שעתא דאיהי קא מתקשטת לא אתחזי לבעלה לאעלא לגבה, ועל דא "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן". החתן בחוץ ממתין להתקשטות הכלה. החתן הוא משה והכלה היא המשכן. צניעות, ציפיה ומפגש של קדושה.

אין ספק כי המכנה המשותף לכל הדעות הוא הצורך באיפוק מירבי בשעת התעלות זו. לקחי חטא העגל נלמדו. גם העם רואה את הענן אבל **מרחוק**. פרק גדול של חינוך לימד משה את העם. אין משיגים קדושת יתר בדרך של אקסטזה, פרק שלא נלמד היטב לצערנו על ידי נדב ואביהוא. הכניסה אל הקודש מחייבת התבוננות, ריכוז שכלי, והמתנה דרוכה.

האדם באשר הוא, חייב לתחום את עצמו בגבולות הגזרה שבין האהבה הבווערת בקרבו לבין מידת התקרבותו אל הקודש. הגבול צריך לתאום את דרגתו. "**קדושים תהיו, פרושים תהיו!**" (ספרא, קדושים פרשה א). דווקא הימנעות מפעולות שאין התורה מצווה עליהם מקדשים את האדם ומקרבים אותו לבורא. העם צריך 'לעמוד מרחוק' אולם משה רשאי לגשת 'אל תוך הערפלי'.

להערות: hazutg@gmail.com